

ارزیابی کیفیت زندگی در روستاهای جابه‌جا شده استان ایلام

(مطالعه موردی: روستاهای اسلامیه، اندیشه، فرخ‌آباد، لرینی علیا و سفلی)

یونس آزادی*، سیدامیرحسین گرکانی**، کبری آزادی***

تاریخ دریافت مقاله:

۱۳۹۵/۰۵/۲۶

تاریخ پذیرش مقاله:

۱۳۹۶/۱۱/۰۴

چکیده

از زمان استقرار سکونتگاه‌های روستایی در سطح دنیا، همواره بخشی از آن‌ها به دلایل مختلف از جمله بلایای طبیعی، حفاظت از منابع و عرصه‌های طبیعی، جنگ، پروژه‌های توسعه شامل دسترسی به منابع، خدمات و امکانات مناسب و سایر عوامل از مکان اولیه خود به مکان‌های دیگر جابه‌جا شده‌اند. در این زمینه کیفیت زندگی روستاییان در روستاهای جدید از دغدغه‌های اصلی متولیان و صاحب‌نظران توسعه روستایی است. لذا پژوهش حاضر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و با هدف ارزیابی کیفیت زندگی روستاییان در روستاهای جابجاشده اسلامیه، اندیشه، فرخ‌آباد، لرینی علیا و سفلی در استان ایلام تدوین شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل سرپرستان خانوارهای ساکن در روستاهای مورد مطالعه می‌باشند که با توجه به محدود بودن آن‌ها، همه کسانی که حاضر به همکاری بوده‌اند، به‌عنوان حجم نمونه مورد مطالعه قرار گرفته‌اند (N=320). در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات میدانی مورد نیاز، از پرسشنامه محقق ساخته‌ای استفاده شده است که روایی آن براساس نظر گروهی از متخصصان و اساتید دانشگاه و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ به میزان (۰/۷۷۵) تأیید شده است. داده‌ها با آزمون‌های T تک‌نمونه‌ای و تحلیل واریانس با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌های پژوهش نشان داد براساس دیدگاه روستاییان ساکن در روستاهای مورد مطالعه، از ۸ مؤلفه مورد بررسی، روستاها از نظر ۴ مؤلفه در وضعیت مناسب و از نظر ۴ مؤلفه دیگر در وضعیت نامناسب از نظر کیفیت زندگی قرار گرفته‌اند. همچنین روستاهای مورد مطالعه با در نظر گرفتن ابعاد کیفیت زندگی با استفاده از آزمون تحلیل واریانس و آزمون توکی در ۳ طبقه قرار گرفته‌اند. در پایان نیز پیشنهادهایی در دو بعد قابل اجرا در طرح‌های مشابه در آینده و بهبود وضعیت روستاهای مورد مطالعه ارائه گردیده است.

کلمات کلیدی: کیفیت زندگی، ارزیابی، جابجایی روستایی، استان ایلام.

* دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی و مدرس مؤسسه غیرانتفاعی باختر- ایلام. y.azadi@ymail.com

** دکترای معماری، استادیار گروه معماری، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*** کارشناس ارشد مدیریت دولتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام.

مقدمه

بیان مسئله

در طول تاریخ در سراسر دنیا و از زمان استقرار سکونتگاه‌های روستایی، همواره بخشی از این سکونتگاه‌ها به دلایل مختلف از جمله بلایای طبیعی، حفاظت از منابع و عرصه‌های طبیعی، جنگ و اثرات ناشی از آن بخصوص در نواحی مرزی کشورها، پروژه‌های توسعه شامل دسترسی به منابع، خدمات و امکانات مناسب و سایر عوامل از مکان اولیه خود به مکان‌های دیگر جابه‌جا شده‌اند (mortazavi,2006: 112).

نمونه‌های بسیار زیادی در زمینه جابه‌جایی روستایی در سطح کشورهای منطقه و جهان در دسترس می‌باشد. از جمله پروژه جابه‌جایی روستای گورنا در کشور مصر به دلیل قرار گرفتن بر روی آثار باستانی (گرکانی، ۱۳۸۹: ۴۳)، جابه‌جایی ۵۲ روستا در ایالت ماهاراشترا در کشور هند به دلیل وقوع زمین‌لرزه در سال ۱۹۹۳ (همان: ۵۰)، جابه‌جایی تعدادی از روستاهای استان بینگول ترکیه به علت وقوع زلزله (Coburn et al, 1984: 21) در ایران نیز تعدادی از روستاها از جمله جابجایی ۱۲ روستا در استان اردبیل، جابجایی روستاهای واقع در جنگل‌های شمال، جابجایی ۱۷۰ روستا در رودبار و منجیل، جابجایی روستای گاوازنگ در زنجان و ... به دلایل مختلف از جمله بروز حوادث طبیعی، پروژه‌های توسعه، احداث سد، واقع شدن بر روی آثار تاریخی، خشکسالی، جنگ، مشکلات کالبدی و زیست‌محیطی مکان قبلی و ... انجام شده است (www.bonyadmaskan.com).

روستاییانی که محل زندگی آنان جابه‌جا شده است، انتظار دارند که در روستای جدید نیازهای آن‌ها برآورده شده و محیط زندگی آن‌ها از کیفیت زیست مناسب

برخوردار باشد. اما بررسی تجارب صورت گرفته نشان می‌دهد که با وجود جنبه‌های مثبت جابجایی‌ها در بهبود شرایط و کیفیت زندگی روستاییان از جمله بهبود شرایط محیط زیست، دسترسی بهتر به خدمات زیربنایی و رفاهی و...، بخشی از روستاییان جابه‌جا شده از جابه‌جایی محل سکونت خود رضایت کامل ندارند.

در استان ایلام نیز به دلایل مختلف تاکنون روستاهایی جابه‌جا شده‌اند یا در دست اقدام جهت جابه‌جایی می‌باشند. روستاهای لرینی علیا، لرینی سفلی و اسلامیه در شهرستان سیروان به دلیل محدودیت فیزیکی و عدم امکان توسعه و اجرای طرح‌های عمرانی در آن‌ها، روستای سرتنگ در شهرستان ایوان به دلیل واقع شدن در حوضه سد کنگیر و روستای فرخ‌آباد در شهرستان دهلران به دلیل بالابودن سطح آب‌های زیرزمینی جابه‌جا شده‌اند. (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان ایلام- دفتر فنی) لذا پژوهش حاضر با هدف ارزیابی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه در ابعاد مختلف محیطی- کالبدی، اقتصادی و اجتماعی تدوین و به این سؤالات پاسخ می‌دهد که سطح کیفیت محیط زندگی در روستاهای مورد مطالعه به چه میزان است؟ و اینکه آیا تفاوت معناداری بین روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی وجود دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

باتوجه به هدف اصلی مطالعه حاضر، در این پژوهش دو فرضیه به شرح ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱. به نظر می‌رسد کیفیت زندگی روستاییان در روستاهای مورد مطالعه از نظر کلیه ابعاد و مؤلفه‌ها هنوز به وضعیت مطلوب نرسیده است.

۲. به نظر می‌رسد تفاوت معناداری بین کیفیت زندگی روستاییان در روستاهای مورد مطالعه وجود دارد.

تاریخچه پیدایش مفهوم کیفیت زندگی به دوران ارسطو در ۳۸۵ سال قبل از میلاد مسیح باز می‌گردد (اسمیت، ۱۳۸۱: ۱۶۰). همچنین فلاسفه و شاعران و رهبران دینی و انقلابی، بیش از هزار سال است که بینش خود را در مورد چگونگی دستیابی به زندگی خوب، ارائه کرده‌اند (Andrews, 1974: 280). اما برای نخستین بار پیژو در سال ۱۹۲۰ در کتاب اقتصاد و رفاه واژه کیفیت زندگی را به صورت تخصصی به کار برد (مختاری و نظری، ۱۳۸۹: ۲۲). همچنین در سال ۱۹۵۵ با تأسیس انجمن بین‌المللی برای مطالعه درباره کیفیت زندگی، سنجش این مفهوم نهادینه شد (Vennhoven, 2007: 1) و در دهه ۱۹۶۰ میلادی مفهوم کیفیت زندگی در کشورهای اروپایی رواج کامل یافت (قالیاف و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴). همچنین در دوران جدید کسانی چون کی‌یرکگارد^۲ ژان پل سارتر^۳، مازلو^۴ و دیگران در مباحث مربوط به حالات درونی اشخاص به آن توجه کرده‌اند (پورطاهری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴).

با مروری بر نظریات ارائه شده در رابطه با مفهوم کیفیت زندگی می‌توان دریافت که نظریات اولیه مربوط به این مفهوم، بیشتر بر نگرانی‌ها و اولویت‌های فردی تأکید داشتند. مثلاً طبق تعریف فو^۵ کیفیت زندگی عبارتست از رضایت کلی فرد از زندگی (Foo, 2000). یا بنا به گفته شالوک^۶ کیفیت زندگی درکی است که فرد از زندگی خانوادگی و اجتماعی، شغل و میزان سلامتی خود به دست می‌آورد (حریرچی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۵). اما در سال‌های اخیر مباحث نظری از فرد محوری به سمت نگرانی‌های اجتماعی نظیر عدالت، امنیت، آزادی، گسترش کیفیت زندگی و ساختار و

کیفیت روابط اجتماعی افراد در جامعه تغییر پیدا نموده است. از نظر فینویک، ناگلیر و برون^۷ (۱۹۹۶)، کیفیت زندگی مفهومی اجتماعی است و خود معنایی واقعی ندارد بلکه صرفاً افراد به آن معنا می‌بخشند (Collados and Duane, 1999, 446). همچنین، طبق نظر کامپ^۸ مفهوم کیفیت زندگی به طور عمیقی از تفکر مرتبط با سلامت نشأت می‌گیرد و دیدگاه واحدی درباره آن وجود ندارد (Kamp et al, 2003, 9).

مدل‌های اصلی کیفیت زندگی در ادبیات نظری به دو دسته یا رویکرد عمده و مجزا که در کشورهای مختلف جهان به وجود آمده‌اند تقسیم‌بندی شده‌اند (Brown and others, 2004: 13). یکی رویکرد اسکاندیناوی که در اکثر کشورهای اروپایی طرفدار دارد و بر شرایط عینی زندگی و شاخص‌های مرتبط با آن تأکید شده است و کیفیت زندگی افراد در گرو ارضای نیازهای اساسی زندگی (همچون درآمد، اشتغال، مسکن، تحصیلات و ...) می‌باشد و رویکرد دیگر، رویکرد آمریکایی است که بیشتر به تجارب ذهنی و انتظارات شخصی افراد از زندگی‌شان (همانند رضایت از شغل، رضایت از خانواده، احساس شادمانی و ...) تأکید کرده و رضایتمندی و خوشبختی را به عنوان معرف‌های اصلی در نظر می‌گیرند (حیدری، ۱۳۹۰: ۵۵). تا قبل از دهه ۱۹۷۰ شاخص‌ها در مطالعات کیفیت زندگی، عینی بودند. اما در دهه ۱۹۷۰ شاخص‌های ذهنی هم برای سنجش کیفیت زندگی اضافه شدند (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۲). تمایز بین این دو رویکرد، گسترده‌ترین و رایج‌ترین تمایز در بررسی کیفیت زندگی می‌باشد (همان: ۱۱۴).

جابجایی روستایی^۹

مطالعات مربوط به موضوع جابه‌جایی سکونتگاه‌های روستایی، در متون نظری ایران و جهان منابع غنی ندارد

(حیب و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۸). و اندیشمندان توسعه روستایی در زمینه اسکان مجدد روستایی و بخصوص جابه‌جایی روستایی چندان به نظریه پردازی نپرداخته‌اند اما به نظر می‌رسد موضوع جابه‌جایی سکونتگاه، اغلب موضوع پیچیده مورد بحث محققان مختلف است (Aysan and Davis, 1987) و هر کدام از زاویه دید خود به موضوع نگریسته‌اند. شی گوکینگ^{۱۱} به‌طور کلی اسکان مجدد را حرکت مردم از یک مکان به مکان دیگر، یا به عبارت بهتر از مکان اصلی به مکان دیگر تعریف می‌کند (Mulaw, 2010: 8) دسلین^{۱۱} معتقد است که اسکان مجدد، اسکان در زمین، مهاجرت یا جابه‌جایی از یک مکان به مکان دیگر، با پدیده توزیع جمعیت به صورت برنامه‌ریزی شده یا خودانگیخته مرتبط است (Dessalegn, 2003: 1). دی وت^{۱۲} در ایده خود از دو نگرش عمده در دلایل اسکان مجدد نام برده است. نگرش منابع غیرکافی و نگرش کیفیت بخرنج ذاتی مکان اصلی (de Wet, 2004: 51).

در شرایطی خاص از سیاست جابه‌جایی روستا استفاده می‌گردد که از مهمترین آن‌ها می‌توان به بالا بودن خسارات ناشی از حوادث طبیعی، تخلیه روستاهای مرزی در اثر وقوع جنگ و ناامنی، واقع شدن روستاها بر روی آثار تاریخی و باستانی و لزوم حراست و بهره‌برداری بهینه از آن‌ها، واقع شدن روستاها در داخل جنگل‌های با ارزش و لزوم حراست و بهره‌برداری بهینه از آن‌ها، اجرای فعالیت‌های عمرانی توسعه‌ای همچون احداث سد، عدم امکان توسعه فیزیکی و کالبدی روستا و دسترسی روستاییان به خدمات عمومی و رفاهی بیشتر اشاره نمود.

دیدگاه‌ها و نگرش‌های کارشناسان توسعه روستایی در زمینه جابه‌جایی روستا را براساس کیفیت نگرش به موضوع، از سه بعد می‌توان مدنظر قرار داد: دیدگاه

موافق با جابه‌جایی، دیدگاه مخالف با جابه‌جایی و دیدگاه التقاطی یا تلفیقی.

دیدگاه موافق با اجرای طرح‌های جابه‌جایی، با نگرشی صرفاً مکانیکی و چشم‌پوشی از عواقب اقتصادی- اجتماعی اجرای چنین طرح‌هایی، تنها به ظاهر قضیه می‌پردازد اما دیدگاه مخالف با جابه‌جایی، توجه خود را به مسائل اجتماعی پراکنش جمعیت معطوف می‌سازد و معتقد است که روستا دارای یک هویت فیزیکی محض نیست که به‌سادگی بتوان آن را جابه‌جا کرد. دیدگاه سوم دیدگاهی تلفیقی است. در این دیدگاه، در وهله نخست، تأکید بر حفظ موجودیت فعلی روستاها و مکان‌های جمعیتی می‌شود و تنها در صورت تضمین حفظ استانداردهای مورد نظر و رعایت معیارهای مناسب، اجرای چنین برنامه‌هایی مجاز شمرده می‌شود (جلالیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۹۳).

اهمیت توجه به کیفیت زندگی در اجرای طرح‌های جابه‌جایی روستایی

جابه‌جایی روستایی بدون شناسایی و لحاظ نمودن مؤلفه‌های تأثیرگذار بر کیفیت سکونتگاه و رضایت‌مندی روستاییان، به از دست رفتن حس تعلق و هویت گذشته، پراکنده شدن قوم‌ها، برهم خوردن انسجام کالبدی روستا و همچنین گسیختگی شبکه‌های اجتماعی و اقتصادی و در مواردی خالی از سکنه ماندن واحدهای احداثی و یا مهاجرت روستاییان منجر شده است (گرکانی، ۱۳۹۲: ۱۲۶). لذا با توجه به نتایج نامناسب عدم توجه به مقوله کیفیت زندگی در طرح‌ها و پروژه‌های جابه‌جایی روستایی، ضرورت دارد در زمان تدوین، اجرا و ارزیابی این‌گونه طرح‌ها و پروژه‌ها، بررسی و لحاظ نمودن شاخص‌ها، متغیرها و مؤلفه‌های مرتبط با کیفیت زندگی در دستور کار قرار گیرد. همچنین با توجه به تأکیدات بیشتر صاحب‌نظران بر بعد

داد و از رویکرد جامع در برنامه‌های جابجایی روستاها استفاده نمود (Fakudze, 2001:4).

مولاو^{۱۶} (۲۰۱۰) در تحقیقی که با هدف بررسی تأثیر اسکان مجدد در معیشت افرادی که در سال ۲۰۰۳ در متاگوردا^{۱۷} ساکن شده‌اند انجام داده، به این نتیجه رسیده است که بخشی از جابه‌جاشدگان معیشت خود را به طور مثبت تغییر داده و بخشی نیز موفق به این کار نشده‌اند (Mulaw, 2010:11).

عظیمی و امیری لمر (۱۳۸۷) در پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی اثرات اجرایی طرح ساماندهی خروج دام از جنگل بر جنگل‌نشینان در استان گیلان» به این نتیجه رسیده‌اند که اجرای طرح مذکور از لحاظ تأمین و ارائه خدمات عمومی به جامعه هدف، موفق اما از نظر اقتصادی موفقیت چندانی نداشته است (عظیمی و امیری لمر، ۱۳۸۷: ۱۵۷).

وثوقی حمزه خانلو (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و کالبدی راهبردهای اسکان مجدد روستاییان پس از زلزله، مطالعه موردی: دهستان آبگرم، شهرستان اردبیل»، به این نتیجه رسیده است که از نظر معیارهایی همچون تغییر شغل، میزان درآمد، تخریب مراتع و تغییر کاربری اراضی زراعی، رویکرد جابه‌جایی مناسب‌تر از درجاسازی است (وثوقی حمزه خانلو، ۱۳۸۹: ۱).

محمدی استادکلایه و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی که به بررسی تأثیرات جابه‌جایی روستاهای آسیب‌دیده از سیل بر کیفیت زندگی ساکنین پرداخته‌اند به این نتیجه رسیده‌اند که رضایت از کیفیت زندگی در الگوی جابه‌جایی محدود می‌باشد (استادکلایه و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۷).

رضوانی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با هدف بررسی تأثیر اسکان مجدد بر کیفیت زندگی و تبیین

ذهنی سنجش کیفیت زندگی در این برهه از زمان، در این پژوهش برای سنجش شاخص‌های مرتبط با کیفیت زندگی، از این بعد استفاده می‌گردد.

پیشینه تحقیق

در انجام هر پژوهش علمی، مطالعه و بررسی پیشینه تحقیق لازم و ضروری است. زیرا بدون دستیابی به نتایج تحقیقاتی دیگران، امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه و تحلیل بهتر میسر نیست.

تمکلو^{۱۳} (۱۹۸۹) در پژوهشی که با هدف «ارزیابی تأثیرات بلندمدت جابه‌جایی روستایی در اثر احداث سد در یک کشور آفریقایی و ایجاد چندین شهرک به واسطه جابه‌جایی روستاهای در حریم دریاچه سد» انجام داده به این نتیجه رسیده است که جابه‌جایی روستاییان تأثیرات منفی زیادی بر روی زندگی آن‌ها از جمله تغییر بافت جمعیتی، بروز مشکلات بهداشتی، ناکامی در برنامه‌های زراعی و عدم دسترسی به منابع مالی داشته است (Tamakloe, 1989: 102-9).

ماتور^{۱۴} (۱۹۹۰) در پژوهشی که با هدف ارزیابی کیفیت زندگی جمعیت جابه‌جا شده در اثر احداث سد ترکیبی دهام در هند انجام داده است، به این نتیجه رسیده که از لحاظ اقتصادی وضعیت جامعه هدف نسبت به قبل از جابه‌جایی بهتر شده است. همچنین جابه‌جاشدگان دسترسی مناسب‌تری به حمل و نقل و ارتباطات، آب شرب سالم و بهداشتی، برق، مدارس و آموزشگاه‌ها، خدمات بهداشتی و بازارها دارند (Mathor, 1990: 248).

فاکتز^{۱۵} (۲۰۰۱) در پژوهشی که با هدف ارزیابی پروژه اسکان مجدد و پایداری آن در منطقه مورد بررسی انجام داده، به این نتیجه رسیده که در پروژه‌های اسکان مجدد بایستی برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی و همچنین امکان‌سنجی پایداری آن‌ها را مورد توجه قرار

عوامل مؤثر بر آن در روستاهای مورد مطالعه انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که بالاترین و پایین‌ترین میزان رضایت مربوط به متغیرهای زیرساخت‌ها، اشتغال و درآمد بوده است (رضوانی و همکاران، الف، ۱۳۹۲: ۸۷).

روش‌شناسی

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش تحقیق از نوع توصیفی و تحلیلی است. در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز مربوط به مبانی نظری و ادبیات تحقیق و بخشی از داده‌های مورد نیاز از اسناد و آمارنامه‌ها و برای جمع‌آوری اطلاعات میدانی از پرسشنامه و مشاهده استفاده شده است. پرسشنامه این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته‌ای است که روایی آن توسط جمعی از صاحب‌نظران و اساتید دانشگاه و پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ به میزان ۰/۷۷۵ تأیید شده است.

جامعه آماری این پژوهش روستاهای جابجاشده در استان ایلام طی ده سال اخیر (۱۳۹۲-۱۳۸۳)، شامل روستاهای اسلامی، اندیشه (سرتنگ سفلی)، فرخ‌آباد لرینی سفلی و لرینی علیا با مجموع ۴۳۶ خانوار بوده است. در این پژوهش کلیه روستاهای جامعه پژوهش

مورد بررسی قرار گرفته و پرسشنامه‌ها نیز توسط کلیه سرپرستان خانوارها که در روستاهای جدید سکونت داشته و حاضر به همکاری بوده به تعداد ۳۲۰ نفر تکمیل شده‌اند. لازم به ذکر است چون در زمان انجام پژوهش کلیه خانوارهای روستاهای مورد مطالعه به روستاهای جدید نقل مکان نموده‌اند، صرفاً دیدگاه سرپرستان خانوارهای ساکن در روستاهای جدید مورد مطالعه قرار گرفته است و دیدگاه سرپرستان خانوارهای ساکن در روستای قدیم و مهاجرت نموده به مناطق دیگر در این پژوهش لحاظ نگردیده است.

همچنین در این پژوهش، برای آزمون فرضیات از آزمون‌های توصیفی، t تک‌نمونه‌ای و تحلیل واریانس با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. همچنین نقشه مورد نیاز این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار GIS تهیه شده است. پژوهش حاضر ابعاد چهارگانه کیفیت زندگی (اجتماعی، اقتصادی، محیطی و کالبدی) را در محدوده روستاهای مورد مطالعه بررسی می‌کند. همچنین برای پاسخگویی به فرضیات تحقیق، ۴۳ شاخص را با هدف بررسی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه واکاوی می‌کند (جدول شماره ۱).

تعداد شاخص‌ها	شاخص‌ها	مؤلفه‌ها	ابعاد کیفیت زندگی
۴	دسترس مناسب به مسجد و حسینیه، دسترسی مناسب دانش‌آموزان به مدارس نوساز و با کیفیت، دسترسی دانش‌آموزان به معلمان خوب و با تجربه، دسترسی مناسب به کتابخانه.	کیفیت فرهنگی-آموزشی	بعد اجتماعی
۳	دسترس مناسب به امکانات ورزشی، وجود فضای سبز مناسب جهت گذران اوقات فراغت (در داخل روستا و خارج روستا).	کیفیت اوقات فراغت	
۴	دسترس مناسب به مراجع انتظامی و نظامی، وضعیت روستا از نظر تردد افراد بیکار و ولگرد، وضعیت روستا از نظر عدم وجود فضاهای بی‌دفاع، رضایت از وضعیت امنیت تردد زنان و کودکان در روستا.	کیفیت امنیت	
۳	رضایت از کیفیت دسترسی به خانه بهداشت، رضایت از کیفیت دسترسی به پزشک، رضایت از کیفیت دسترسی به بهار و ماما.	کیفیت بهداشت و درمان	بعد کالبدی
۷	رضایت از الگوی مسکن ساخته شده در روستا نسبت به روستای قدیم، متناسب بودن مقدار زمین، واگذاری با نیاز روستاییان، رضایت از متراژ واحد مسکونی و متناسب بودن آن با تعداد افراد خانوار، کاربرد مواد و مصالح مقاوم در ساخت واحدهای مسکونی، رضایت از کیفیت ساخت واحد مسکونی ساخته شده، رضایت از نورگیری مناسب و کافی مسکن، کیفیت ایمن‌سازی منازل در مقابل حوادث و سوانح.	کیفیت مسکن	
۸	برخورداری از راه ارتباطی مناسب تا ورودی روستا، کیفیت معابر معابر فرعی، مناسب بودن برقرسانی به روستا، مناسب بودن وضعیت روستا از نظر برخورداری از آب شرب سالم، گاز خانگی، تلفن ثابت و سرویس‌دهی تلفن همراه.	کیفیت زیرساخت‌ها	بعد محیطی
۵	جدول‌کشی کانال‌های دفع فاضلاب و آب‌های سطحی روستا، استفاده از روش‌های مناسب جهت جمع‌آوری و دفع زباله‌ها، متناسب بودن وضعیت دفع آب‌های سطحی، مناسب بودن نحوه دفع فاضلاب‌های خانگی، وضعیت نظافت معابر و جداول در محیط مسکونی.	کیفیت محیطی	
۹	رضایت از وضعیت درآمدی خانوار در روستای جدید به نسبت روستای قدیم، تأثیر مثبت سکونت در روستای جدید بر اقتصاد خانوار، رضایت از هزینه‌های زندگی در روستای جدید به نسبت روستای قدیم، دسترسی به فرصت‌های شغلی تازه در روستای جدید، نقش جابه‌جایی در افزایش سهم زنان در فعالیت‌های اقتصادی، رونق فعالیت‌های بخش کشاورزی پس از جابه‌جایی روستا، رونق فعالیت‌های بخش دامداری پس از جابه‌جایی روستا، نقش جابه‌جایی در رونق فعالیت‌های بخش صنایع دستی، نقش جابه‌جایی روستا در حفظ اشتغال مولد.	کیفیت اشتغال و درآمد	بعد اقتصادی

ج ۱. متغیرها و مؤلفه‌های مورد بررسی برای ارزیابی کیفیت زندگی در روستاهای جابه‌جا شده مورد مطالعه.

محیط‌شناسی

روستای جدید اسلامیة از توابع بخش مرکزی شهرستان سیروان (تقسیمات کشوری استانداری ایلام) از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی واقع شده است (مهندسین مشاور کریاس بنا، ۱۳۸۳). جابه‌جایی این روستا به دلایلی از جمله نداشتن فضای توسعه، مشکلات ترافیکی و عبور و مرور به علت تنگی و عدم سلسله‌مراتب منطقی و اصولی معابر و آلودگی‌های بهداشتی و بصری از سال ۱۳۷۴ در دستور کار قرار گرفته است. روستای اسلامیة طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۹۱ خانوار و ۴۲۰ نفر جمعیت می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). روستای جدید اندیشه از توابع بخش مرکزی شهرستان ایوان (تقسیمات کشوری استانداری ایلام) از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۵ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. جابه‌جایی این روستا به دلیل واقع شدن در حریم دریاچه سد کنگیر از سال ۱۳۸۵ در دستور کار قرار گرفته است (بررسی میدانی نگارنده). روستای اندیشه طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۱۷۵ خانوار و ۷۱۷ نفر جمعیت می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

روستاهای جدید لرینی علیا و سفلی که در این مطالعه در قالب یک طرح اما دو روستای مجزا مورد بررسی قرار گرفته‌اند، از توابع بخش کارزان شهرستان سیروان (تقسیمات کشوری استانداری ایلام) می‌باشند و از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۶ درجه و ۴۷ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی واقع شده‌اند. جابه‌جایی این روستاها به دلایلی از جمله نداشتن فضای توسعه، مشکلات ترافیکی و عبور و مرور به علت تنگی و عدم سلسله‌مراتب منطقی و اصولی معابر و آلودگی‌های بهداشتی و بصری، سیلابی

بودن روستا و اشراف ساختمان‌ها بر یکدیگر از سال ۱۳۸۶ در دستور کار قرار گرفته است (مطالعات و بررسی‌های میدانی نگارنده). روستای لرینی سفلی طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۷۹ خانوار و ۳۱۹ نفر جمعیت و روستای لرینی علیا طبق سرشماری مذکور، دارای ۵۰ خانوار و ۲۰۶ نفر جمعیت می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). روستای جدید فرخ آباد از توابع بخش مرکزی شهرستان دهلران (تقسیمات کشوری استانداری ایلام) از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۱ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. جابه‌جایی این روستا به دلیل بالابودن سطح آب‌های زیرزمینی و اسیدی بودن این آب‌ها و مشکلات متأثر از آن از سال ۱۳۸۵ در دستور کار قرار گرفته است (مهندسین مشاور زمین ساخت ایرانیان، ۱۳۹۰: ۴). روستای فرخ‌آباد طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۱۶۶ خانوار و ۷۸۳ نفر جمعیت می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) (تصویر شماره ۱). لازم به ذکر است آمار جمعیتی روستاها مربوط به جمعیت ساکن در روستای جدید و ساکنان روستای قدیم می‌باشد که در زمان سرشماری هنوز نقل مکان ننموده‌اند.

ت ۱. موقعیت روستاهای مورد مطالعه در نقشه استان ایلام.

روستای جدید فرخ‌آباد از توابع بخش مرکزی شهرستان دهلران (تقسیمات کشوری استانداری ایلام) از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۱ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۳۵ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. جابه‌جایی این روستا به دلیل بالابودن سطح آب‌های زیرزمینی و اسیدی بودن این آب‌ها و مشکلات متأثر از آن از سال ۱۳۸۵ در دستور کار قرار گرفته است (مهندسین مشاور زمین ساخت ایرانیان، ۱۳۹۰: ۴). روستای فرخ‌آباد طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، دارای ۱۶۶ خانوار و ۷۸۳ نفر جمعیت می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰) (تصویر شماره ۱).

لازم به ذکر است آمار جمعیتی روستاها مربوط به جمعیت ساکن در روستای جدید و ساکنان روستای قدیم می‌باشد که در زمان سرشماری هنوز نقل مکان ننموده‌اند.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های جامعه‌شناختی

نتایج یافته‌های جامعه‌شناختی نشان می‌دهد که از نظر سنی، ۵/۳ درصد پاسخگویان زیر ۳۰ سال، ۷۲/۲ درصد بین ۳۱ تا ۶۰ سال و ۲۲/۵ درصد بالای ۶۰ سال سن داشته و میانگین سنی آن‌ها نیز ۵۰/۳۱ سال بوده است. از نظر جنسی، ۸۴/۴ درصد پاسخگویان مرد و ۱۵/۶ درصد زن و از نظر سواد ۴۰/۳ درصد پاسخگویان بیسواد، ۰/۹ دارای مدرک ابتدایی، ۲۲/۲ درصد دارای مدرک سیکل، ۱۳/۱ درصد دارای مدرک دیپلم، ۱۶/۳ درصد دارای مدرک کاردانی، ۳/۸ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۳/۴ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند. همچنین از نظر شغلی ۱۶/۹ پاسخگویان کشاورز، ۱/۶ درصد دامدار، ۲۵/۳ کشاورز و دامدار باهم، ۵/۶ درصد دارای شغل دولتی، ۴۳/۴ درصد دارای شغل آزاد و ۵/۳ درصد نیز چند شغله بوده‌اند و ۱/۹ درصد نیز اذعان نموده‌اند که بیکارند. سهم بالای

۴۰ درصدی مشاغل آزاد در بین شاغلین روستاهای مورد مطالعه نشان‌دهنده دور شدن روستاییان از مشاغل اصلی روستایی-کشاورزی و دامداری-پس از جابه‌جایی می‌باشد.

یافته‌های تحلیلی و آزمون فرضیات

باتوجه به نتایج مندرج در جدول شماره ۲ شرایط کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت مؤلفه‌های فرهنگی-آموزشی، امنیت، مسکن و زیرساخت‌ها مثبت و از نظر کیفیت مؤلفه‌های اوقات فراغت، بهداشت و درمان، محیطی و اشتغال و درآمد منفی ارزیابی شده است. در این میان مناسب‌ترین شرایط را به ترتیب می‌توان برای مؤلفه‌های کیفیت مسکن و زیرساخت‌ها و نامناسب‌ترین شرایط را برای مؤلفه‌های کیفیت اوقات فراغت و اشتغال و درآمد مشاهده کرد. زیرا آماره t تک‌نمونه‌ای محاسبه شده برای این مؤلفه‌ها، انحراف فراوانی را از حد متوسط نشان می‌دهد.

با نگاهی به جدول شماره ۲ در می‌یابیم میانگین کیفیت مؤلفه‌های مسکن، زیرساخت‌ها، امنیت و فرهنگی-آموزشی بزرگتر از میانه نظری یا نمره ملاک است. لذا سطح کیفیت زندگی روستاییان ساکن در روستاهای مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط ارزیابی شده است.

از طرف دیگر براساس خروجی جدول شماره ۲ میانگین کیفیت مؤلفه‌های اوقات فراغت، اشتغال و درآمد، بهداشت و درمان و محیطی پایین‌تر از میانه نظری یا نمره ملاک است. لذا سطح کیفیت زندگی روستاییان ساکن در روستاهای مورد مطالعه از نظر مؤلفه‌های مذکور پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی شده است. لذا از آنجا که براساس نتایج به دست آمده،

به این معنی که حداقل میانگین یکی از روستاهای مورد مطالعه متفاوت از دیگر روستاهاست. بنابراین با توجه به نتایج به دست آمده، فرضیه صفر (H_0) که بر تساوی میانگین عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستائیان رد شده و فرضیه یک (H_1) پذیرش می‌شود. در این پژوهش تفاوت معناداری کیفیت زندگی روستائیان و عوامل تعیین کننده آن در بین روستاهای مورد مطالعه مشخص شد. با توجه به اینکه استفاده از تحلیل واریانس نمی‌تواند معلوم سازد که این تفاوت‌ها بین کدام یک از گروه‌ها است، لذا در این مطالعه برای مشخص شدن اختلافات سطح روستاهای مورد مطالعه از نظر عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستائیان، همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود از آزمون توکی نیز استفاده شده است.

وضعیت کیفیت زندگی روستائیان ساکن در سایت جدید روستاهای جابه‌جا شده مورد مطالعه در همه ابعاد و مؤلفه‌ها بالاتر از حد متوسط و مطلوب ارزیابی نشده است، لذا فرضیه اول این پژوهش تأیید می‌گردد.

در این پژوهش برای بررسی تفاوت معناداری بین عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستائیان ساکن در سایت جدید روستاهای مورد مطالعه، از روند آماری تحلیل واریانس (آزمون F فیشر) و از مدل خطی عمومی تک‌متغیره استفاده شده است نتایج به دست آمده در جدول تحلیل واریانس (جدول شماره ۳)، نشانگر این است که متغیرهای مستقل بر روی متغیر وابسته مورد مطالعه اثر دارند. بنابراین مشخص می‌شود که اثر کلی F (برای عوامل مستقل گروه‌بندی شده بین آزمودنی‌های ۵ روستای مورد مطالعه) و متغیرهای اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقتصادی معنادار است،

Test Value	سطح معناداری	میانگین	آمار t	مؤلفه	ابعاد
۱۲	۰/۰۰۰	۱۲/۸۲	۵/۲۱	کیفیت فرهنگی- آموزشی	بعد اجتماعی
۹	۰/۰۰۰	۴/۲۶	-۴۳/۴۸	کیفیت اوقات فراغت	
۱۲	۰/۰۰۰	۱۴/۹۰	۱۷/۳۵	کیفیت امنیت	
۹	۰/۰۰۰	۸/۰۸	-۷/۱۱	کیفیت بهداشت و درمان	
۲۱	۰/۰۰۰	۲۶/۴۴	۲۷/۱۳	کیفیت مسکن	بعد کالبدی
۲۴	۰/۰۰۰	۲۹/۸۴	۲۳/۷۵	کیفیت زیرساخت‌ها	بعد محیطی
۱۵	۰/۰۰۰	۱۳/۵۹	-۵/۱۱	کیفیت محیطی	
۲۷	۰/۰۰۰	۱۷/۷۳	-۲۳/۱۶	کیفیت اشتغال و درآمد	

ج ۲. سطح معناداری ارزیابی ساکنان روستاهای جابه‌جا شده مورد مطالعه از ابعاد و مؤلفه‌های کیفیت زندگی.

میانگین مجذورها		جمع مجذورها		سطح معناداری	ابعاد
بین گروهی	درون گروهی	بین گروهی	درون گروهی		
۶۱۳/۲۶۴	۳۳/۰۵۰	۲۴۵۳/۰۵۵	۱۰۴۱۰/۸۱۷	۰/۰۰۰	بعد اجتماعی
۲۸۳/۸۰۹	۳۶/۸۷۵	۱۱۳۵/۲۳۸	۱۱۵۷۸/۶۴۹	۰/۰۰۰	بعد کالبدی
۹۶۸/۳۸۹	۱۲/۲۴۶	۳۸۷۳/۵۵۴	۳۸۵۷/۶۳۳	۰/۰۰۰	بعد محیطی
۲۱۳۲/۱۷۴	۲۴/۸۷۲	۸۵۲۸/۶۹۷	۷۸۳۴/۶۵۰	۰/۰۰۰	بعد اقتصادی

ج ۳. تحلیل واریانس تفاوت ابعاد کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه (مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴).

همان‌گونه که در جدول شماره ۴ قابل مشاهده است، براساس آزمون توکی روستاهای مورد مطالعه به لحاظ کیفیت زندگی از نظر بعد اجتماعی در سه طبقه قرار گرفته‌اند. در این طبقه‌بندی، روستای اندیشه با داشتن پایین‌ترین سطح از حیث بعد اجتماعی، در طبقه اول و روستای لرینی علیا با بالاترین سطح از لحاظ بعد اجتماعی، در طبقه سوم قرار گرفته است.

روستای اندیشه با بالاترین سطح کیفیت در طبقه سوم قرار گرفته است.

Subset for alpha= 0/05			تعداد	نام روستا
۳	۲	۱		
		۸/۸۳۳۳	۶۰	لرینی سفلی
		۹/۸۳۳۳	۶۰	اسلامیه
	۱۴/۴۰۰۰		۴۰	فرخ‌آباد
	۱۴/۶۲۵۰		۴۰	لرینی علیا
۱۷/۲۴۱۷			۱۲۰	اندیشه

ج ۶. طبقه‌بندی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه از نظر بعد محیطی (مأخذ: یافته‌های پژوهش - ۱۳۹۴).

طبق جدول شماره ۷، روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی براساس بعد اقتصادی در سه طبقه قرار گرفته‌اند. در این تقسیم‌بندی، روستای اسلامیه با پایین‌ترین سطح کیفیت در طبقه یکم و روستای فرخ‌آباد با بالاترین سطح کیفیت در طبقه سوم قرار گرفته است.

Subset for alpha= 0/05			تعداد	نام روستا
۳	۲	۱		
		۱۳/۹۰۰۰	۶۰	اسلامیه
		۱۴/۱۱۶۷	۶۰	لرینی سفلی
	۱۶/۹۴۱۷		۱۲۰	اندیشه
	۱۸/۲۲۵۰		۴۰	لرینی علیا
۳۰/۷۵۰۰			۴۰	فرخ‌آباد

ج ۷. طبقه‌بندی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه از نظر بعد اقتصادی (مأخذ: یافته‌های پژوهش - ۱۳۹۴).

بنابراین باتوجه به نتایج به دست آمده و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده ابعاد مؤثر بر کیفیت زندگی در این مطالعه (جدول شماره ۴ تا ۷) می‌توان گفت روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت محیط زندگی وضعیت مشابهی ندارند. اولاً غیر از بعد کالبدی که روستاهای مورد مطالعه از این نظر در دو طبقه قرار گرفته‌اند، از نظر سایر ابعاد مورد مطالعه، روستاها در سه طبقه قرار گرفته‌اند که این موضوع نشان‌دهنده اختلاف بالای بین روستاها از نظر کیفیت زندگی است. دوم اینکه نتایج

Subset for alpha= 0/05			تعداد	نام روستا
۳	۲	۱		
		۳۷/۲۲۵۰	۱۲۰	اندیشه
		۳۹/۹۸۳۳	۶۰	لرینی سفلی
		۴۰/۲۳۳۳	۶۰	اسلامیه
۴۳/۱۷۵۰			۴۰	فرخ‌آباد
۴۵/۳۰۰۰			۴۰	لرینی علیا

ج ۴. طبقه‌بندی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه از نظر بعد اجتماعی (مأخذ: یافته‌های پژوهش - ۱۳۹۴).

طبق جدول شماره ۵، روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی براساس بعد کالبدی در دو طبقه قرار گرفته‌اند. در این تقسیم‌بندی، روستای اندیشه با پایین‌ترین سطح کیفیت در طبقه یکم و روستای اسلامیه با بالاترین سطح کیفیت در طبقه دوم قرار گرفته است.

Subset for alpha= 0/05		تعداد	نام روستا
۲	۱		
	۵۴/۳۰۸۳	۱۲۰	اندیشه
	۵۶/۰۲۵۶	۴۰	فرخ‌آباد
	۵۶/۷۵۰۰	۶۰	لرینی سفلی
	۵۶/۹۵۰۰	۴۰	لرینی علیا
۵۹/۵۳۳۳		۶۰	اسلامیه

ج ۵. طبقه‌بندی کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه از نظر بعد کالبدی (مأخذ: یافته‌های پژوهش - ۱۳۹۴).

همچنین طبق جدول شماره ۶، روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی براساس بعد محیطی در سه طبقه قرار گرفته‌اند. در این تقسیم‌بندی، روستای لرینی سفلی با پایین‌ترین سطح کیفیت در طبقه یکم و

پس از وجود اختلاف معنادار در بین روستاهای جابه‌جا شده مورد مطالعه، همان‌طور که در جدول شماره ۹ مشاهده می‌شود با استفاده از آزمون توکی به مقایسه نتایج و رتبه‌بندی روستاها از نظر میانگین وزنی عامل مورد نظر پرداخته شده است. نتایج آزمون توکی نشان می‌دهد روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت محیط زندگی در سه طبقه قرار گرفته‌اند. در طبقه‌بندی روستاهای مورد مطالعه از حیث کیفیت زندگی، روستاهای لرینی سفلی، اسلامیه و اندیشه در طبقه یک، روستای لرینی علیا در طبقه دو و روستای فرخ آباد در طبقه سه قرار گرفته‌اند. لذا با توجه به نتایج به‌دست آمده، از دیدگاه روستاییان ساکن در روستاهای جابه‌جا شده مورد مطالعه، روستای فرخ‌آباد با لحاظ کردن تمام ابعاد و مؤلفه‌های پژوهش حاضر، با کیفیت‌ترین محیط زندگی را دارا می‌باشد.

لذا با توجه به این که بین روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی تفاوت معنادار وجود دارد، فرضیه دوم این پژوهش نیز تأیید می‌گردد.

Subset for alpha= 0/05			تعداد	نام روستا
۳	۲	۱		
		۱/۱۹۶۸	۶۰	لرینی سفلی
		۱/۲۳۵۰	۶۰	اسلامیه
		۱/۲۵۷۲	۱۲۰	اندیشه
	۱/۳۵۱۰		۴۰	لرینی علیا
۱/۴۴۳۱			۴۰	فرخ‌آباد

ج ۹. طبقه‌بندی روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی (مأخذ: یافته‌های پژوهش - ۱۳۹۴).

نتیجه

نتایج پژوهش حاضر نشانگر این است که روستاهای مورد مطالعه از نظر فرهنگی - آموزشی، امنیت، مسکن و زیرساخت‌ها توانسته‌اند رضایت‌نسبی ساکن را تأمین کنند اما از نظر اوقات فراغت، بهداشت و درمان، کیفیت

پژوهش نشان می‌دهد روستاها از نظر کلیه ابعاد مورد مطالعه در طبقات یکسانی قرار نگرفته‌اند. این موضوع نشان‌دهنده این است که در اجرای طرح جابجایی روستاها رویه واحدی مورد توجه قرار نگرفته است.

در این بخش پس از بررسی وضعیت عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی روستاییان منطقه مورد مطالعه از نظر ابعاد مختلف اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقتصادی، به بررسی کیفیت زندگی روستاییان در بین روستاهای مورد مطالعه پرداخته شده است. به این منظور برای بررسی وضعیت کیفیت زندگی روستاییان در روستاهای جدید مورد مطالعه، از تحلیل واریانس یا آزمون F یک‌طرفه استفاده شده است. همچنین برای اینکه مشخص شود آیا تفاوتی بین روستاها وجود دارد و این تفاوت‌ها بین کدام یک از روستاها است، از آزمون توکی استفاده شده است و با استفاده از این آزمون روستاهای مورد مطالعه از نظر کیفیت زندگی طبقه‌بندی شده‌اند. همان‌طور که از نتایج جدول شماره ۸ مشخص است بین پنج روستای مورد مطالعه از حیث عامل کیفیت زندگی روستاییان در روستاهای جدید، تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ وجود دارد، به این معنی که حداقل میانگین یکی از روستاها به لحاظ کیفیت زندگی، متفاوت از سایر روستاهاست. بنابراین فرضیه صفر (H_0) تساوی میانگین عامل کیفیت زندگی روستاییان، در بین روستاهای جابه‌جا شده مورد مطالعه رد شده و فرضیه مخالف (H_1) تأیید می‌شود.

ابعاد معناداری	سطح	جمع مجذورها		میانگین مجذورها	
		درون گروهی	بین گروهی	درون گروهی	بین گروهی
کیفیت زندگی	۰/۰۰۰	۷۲۵۲۲/۲۵۸	۳۱۶	۲۳۰/۹۶۳	۴۵۸۲/۸۲۹
			۱۸۳۳۱		

ج ۸. مقادیر محاسبه شده با استفاده از تحلیل واریانس برای بررسی کیفیت زندگی روستاییان (مأخذ: یافته‌های پژوهش - ۱۳۹۴).

محیطی و اشتغال و درآمد رضایت روستاییان برآورده نشده است.

با نگاهی به نتایج این پژوهش درمی یابیم که رویه واحدی در اجرای طرح های جابه جایی در استان ایلام رعایت نشده است و هر کدام از روستاها در بخشی از ابعاد مورد بررسی، رضایت مندی بیشتری را برای ساکنان به نسبت سایر ابعاد ایجاد نموده اند. همچنین مهمترین مشکل روستاهای مورد مطالعه به غیر از روستای فرخ آباد، از بعد اقتصادی است. بررسی ها نشان می دهد غیر از روستای فرخ آباد، بعد اقتصادی جابه جایی در طرح مطالعه روستاها، مورد توجه جدی قرار نگرفته است.

با در نظر گرفتن همه ابعاد بررسی شده در این پژوهش، نتایج نشانگر وجود تفاوت معنادار بین روستاهای مورد مطالعه است به طوری که روستاها از این حیث در سه طبقه دسته بندی شده اند. در پایان با توجه به نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادهایی به شرح ذیل ارائه می گردد:

- مطالعه طرح جابه جایی روستایی با استفاده از رویکرد جامع.

- تأمین اعتبار مورد نیاز اجرای کامل طرح جابه جایی روستاها از طریق مقتضی.

- توجه به نیازمندیهای معیشت روستایی در زمینه واگذاری زمین جهت ساخت و ساز به روستاییان.

- توجه ویژه به اشتغال روستاییان در روستاهای جدید در مطالعات طرح های جابه جایی روستایی.

پی نوشت

- 1 . Quality of Life
2. Kerkegaard
3. J.P. Sarter
4. Maslow
5. Foo
6. Shaluk
7. Fynvyk, Naglyr & Brown
8. Kamp

9. Rural relocation
10. Shi Guoqing
11. Dessalegn
12. de Wet
13. Tamakloe
14. Mathor
15. Fakudze
16. Mulaw
17. Matago

فهرست منابع

- استانداری ایلام. (۱۳۹۳)، آمار و اطلاعات تقسیمات استان ایلام، واحد تقسیمات کشوری.
- اسمیت، دیوید. ام. (۱۳۸۱)، کیفیت زندگی: رفاه اجتماعی و عدالت اجتماعی، ترجمه حاتمی نژاد و اردبیلی، نشریه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۱۸۶ و ۱۸۵، صص ۱۷۳-۱۶۰.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان ایلام. (۱۳۹۲)، آمار روستاهای جابه جاشده استان ایلام، معاونت عمران روستایی.
- پورطاهری، مهدی؛ رکن الدین افتخاری، عبدالرضا؛ فاحی، احدالله. (۱۳۹۰)، ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان)، فصلنامه پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۶، صص ۳۱-۱۳.
- جلالیان، حمید؛ سلیمانگلی، رضا؛ طورانی، علی. (۱۳۹۲)، بازخوانی تجربیات برنامه ریزی سکونتگاه های روستایی در معرض خطر، با نگاهی به طرح جابه جایی روستای صفی آباد مینودشت، مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی، شماره ۴، مشهد، صص ۲۱۲-۱۷۹.
- حبیب، فرح؛ گرکانی، سیدامیرحسین؛ مختاباد امرئی، سیده مصطفی؛ رحیم بخش، فاطمه. (۱۳۸۹)، تحلیل استحاله نشانه های سکونتگاهی روستایی «بابا پشمان استان لرستان» پس از جابه جایی با تأکید بر نشانه های مسکن روستایی، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲۵، صص ۲۰۲-۱۸۷.
- حریرچی، امیر محمود؛ میرزایی، خلیل؛ جهرمی مکانی، اعظم. (۱۳۸۸)، چگونگی وضعیت کیفیت زندگی شهروندان شهر جدید پردیس، فصلنامه پژوهش اجتماعی، سال دوم، شماره چهارم، صص ۱۱۰-۸۹.
- حیدری، علی. (۱۳۹۰)، بررسی شاخص های کیفیت زندگی در سکونتگاه های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد، فصلنامه مسکن و محیط روستا، سال ۱۱، شماره ۳، تهران، صص ۶۶-۵۱.

مکان‌یابی بهینه روستای فرخ‌آباد (دهستان اناران شهرستان دهلران)، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان ایلام، معاونت عمران روستایی.

- نوغانی، محسن؛ اصغرپور ماسوله، احمدرضا؛ صفا، شیما؛ کرمانی، مهدی. (۱۳۸۷)، کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی، سال پنجم، شماره اول، مشهد، صص ۱۴۰-۱۱۱.

- وثوقی حمزه خانلو، جلال‌الدین. (۱۳۸۹)، بررسی پیامدهای اجتماعی، اقتصادی و کالبدی راهبردهای اسکان مجدد روستاییان پس از زلزله، مطالعه موردی: دهستان آبگرم، شهرستان اردبیل، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا گرایش برنامه‌ریزی روستایی، استاد راهنما: دکتر سیدعلی بدری، استاد مشاور: دکتر علی عسگری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان.

- Andrews, F. M. (1974). "Social Indicators of Perceived Life Quality, Social Indicators Research". Dordrecht – Holland: Kluwer Academic Publishers, Holand.

- Aysan, Y. & Davis (1987) Housing and Cultural after Earthquake: A guide For Future Policy Making on Housing in Seismic Area, oxford.

- Brown, Jackie, Bowling, Ann and Flynn, Terry (2004): Models of Quality of Life, A Taxonomy, Overview and Systematic Review of the Literature, European Forum on Population Ageing Research.

- Coburn A.W, Leslie J.D.L and Tban .A(1984): Earthquake relief in less- industrialized areas. Paper Presented at: The International symposium on March 28-30, zurich, penguin.

- Collados, c. Duane, t.(1999), Analysis natural capital quality of life: A Model for evaluating the sustainability of alternative regional development paths, Ecological 30, 441-460

- Dessalegn, Rahmato (2003) 'Resettlement in Ethiopia: The Tragedy of Population Relocation in the 1980s', FSS Discussion Paper No.11. Forum for Social Studies, Addis Ababa.

- de Wet, Chris. (2004) 'Why Do Things So Often Go Wrong in Resettlement Projects?' In: Pankhurst, A. and F.Pigeut (eds.) People, Space and the State: Migration, Resettlement and Displacement in Ethiopia, pp.50-70. Addis Ababa: Addis Ababa University.

- Fakudze, Churchill M.(2001): Rural resettlement scheme evaluation: a case study of the Mfengu in

- رضوانی، محمدرضا؛ کوکبی، لیلیا؛ منصوریان، حسین. (۱۳۹۲)، تأثیر اسکان مجدد بر کیفیت زندگی روستاهای آسیب‌دیده از سوانح طبیعی (مطالعه موردی: شهرک رنجیران و شهرک ایثار- استان فارس)، فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۴۴، صص ۱۰۶-۸۷.

- عظیمی، نورالدین؛ امیری لمر، مسعود. (۱۳۸۷)، ارزیابی اثرات اجرایی طرح ساماندهی خروج دام از جنگل بر جنگل‌نشینان در استان گیلان، مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان رضوانشهر، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۱، شماره ۶۳، دانشگاه تهران، صص ۱۷۱-۱۵۷.

- قالیباف، محمداقبر؛ روستایی، مجتبی؛ رمضان‌زاده لهسایی، مهدی؛ طاهری، محمدرضا. (۱۳۹۰)، ارزیابی کیفیت زندگی (مطالعه موردی: محله یافت‌آباد)، فصلنامه جغرافیا، دوره جدید، سال نهم، شماره ۳۱، صص ۵۳-۳۳.

- گرکانی، سیدامیرحسین. (۱۳۸۹)، ارزیابی بازسازی سکونتگاه‌های روستایی پس از جابه‌جایی به‌منظور ارائه مدل مکانی فضایی، رساله دکترای رشته معماری، استاد راهنما: دکتر فرح حبیب، اساتید مشاور: دکتر محسن سرتیپی‌پور و دکتر مصطفی مختاباد امرئی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.

- گرکانی، سیدامیرحسین. (۱۳۹۲)، ملاحظاتی بر طراحی خانه‌روستایی در بازسازی پس از زلزله، انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، تهران.

- محمدی استادکلاویه، امین؛ مطیعی لنگرودی، سیدحسن؛ رضوانی، محمدرضا؛ قدیری معصوم، مجتبی. (۱۳۹۱)، ارزیابی اثرات الگوهای راهبرد اسکان مجدد پس از بلایای طبیعی بر کیفیت زندگی روستایی (مطالعه موردی: روستاهای جابه‌جا شده شرق استان گلستان)، فصلنامه جغرافیا و مخاطرات محیطی، شماره چهارم، صص ۵۰-۳۷.

- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۰)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان ایلام.

- مهندسین مشاور بانی شهر پارس. (۱۳۸۷)، گزارش جابه‌جایی روستای سرتنگ شهرستان ایوان، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان ایلام.

- مهندسین مشاور زمین ساخت ایرانیان. (۱۳۹۰)، طرح

Tsitsikamma, Publisher: Rhodes University, Faculty of Humanities, Sociology. SEALS.

- Foo, T.S. (2002), "Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997-1998)" *Habitat international*. Vol.24, No.1, pp. 31-49.

- Kamp, Irene van; Leidelmeijer, Kees; Marsman, Gooitske and Hollander, Augustinus (2003): *Urban environmental quality and human well-being Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study, Landscape and Urban planning, Box1,3720 BA Bilthoven, the Netherlands.*

- Mathur, H. M. (1990) *Development, Displacement and Resettlement: Focus on Asian Experiences.* New Delhi: Vikas publishing House.

- Mortazavi S. M. H (2006): *Everlasting Exodus: Rural Relocation Studied*, Soffeh. Spring- Summer, n: 15 (42), pp: 112- 127.

- Mulaw, Gerum Taye (2010): *Assessing the Rural Resettlement Programme in Ethiopia in meeting the Livelihood of the people: A Case Study of Metema yohanes Resettlement Scheme, in the Amhara National Regional State, Specialization: Local and Regional Development (LRD), The Hague, The Netherlands.*

- Vennhoven, R. (2007). "How Satisfying Is Rural Life? Fact and Value". Working Paper. Rotterdam: Erasmus University.

- Tamakloe. Martha (1989): *Long Term Impacts of Resettlement : the Akosombo dam experience : in Involuntary Resettlement in africa.*

- www.bonyadmaskan.com

- <https://doi.org/10.22034/38.167.131>